TROPAMI TAJEMNIC

Discovery CHANNEL

CD ROM • VCD • DVD

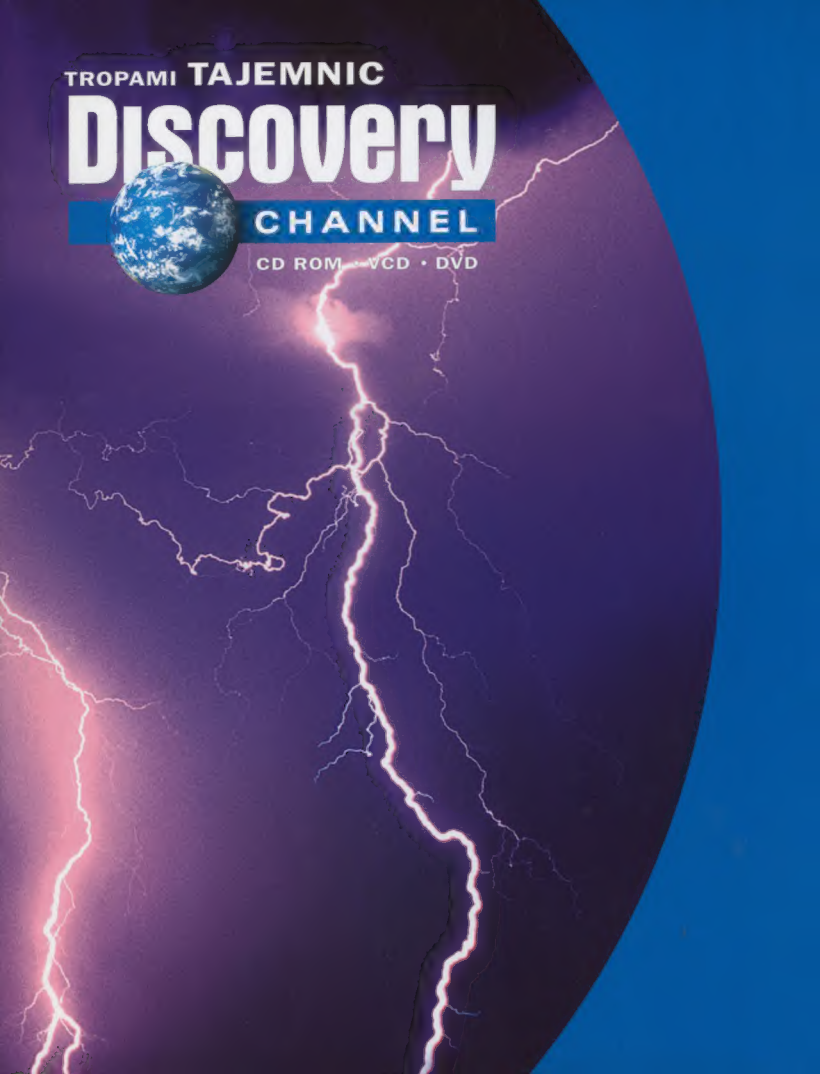

Wikingowie
w skrócie

TROPAMI TAJEMNIC Discovery CHANNEL

MAPA: PERFZART

Era Wikingów (789-1085 n.e.)

789 – Pierwszy wikiński atak na Anglię.
795 – Wikingowie rozpoczynają najazdy na Irlandię.
798 – Rozpoczynają się ataki na Francję.
820 – Wikingowie ostatecznie podbijają wyspę Man.
839 – Turgeis podbija Irlandię i w roku 841 zakłada Dublin.
844 – Zdobycie Sewilli.
845, 857-861, 885 – Ataki na Paryż.
859-862 – Wyprawa wodzów Jernside i Hastinga do Hiszpanii i Afryki Północnej.
860 – Atak na Konstantynopol.
862 – Ulrich zakłada Nowogród w Rosji.
866 – Duńscy Wikingowie zakładają królestwo Yorku.
879 – Rurik ustanawia Kijów stolicą Rusi Kijowskiej.
911 – Rollo otrzymuje od króla Franków Normandię.
984 – Na Grenlandii powstaje pierwsza kolonia założona przez Eryka Rudego.
986 – Wikińskie statki docierają na wody w okolicach Nowej Fundlandii.
991 – Za obietnicę zaprzestania ataków na Londyn Athelred II płaci daninę w wysokości 10 000 funtów w srebrze.
1000 – Leif Szczęśliwy, syn Eryka Rudego, dociera do wybrzeża Ameryki Północnej.
1010 – Wikiński odkrywca Thorfinn Karlsefni podejmuje próbę osiedlenia się na wschodnim wybrzeżu Ameryki Północnej. Powstaje Winlandia.
1015 – Winlandia okazuje się być niegościnnym miejscem dla przybyszy. Przegonieni przez Indian, wikingowie wracają do Europy.
1066 – Książę Normandii, William, zwany później Zwycięskim, pokonuje króla Sasów, Harolda, w bitwie pod Hastings.
1072 – Wikingowie zdobywają Palermo.
1085 – Ostatni, lecz bezskuteczny atak duńskich wikingów na Anglię.

Blady strach pada na mieszkańców średniowiecznej Europy na brzmienie słowa wiking. Przez trzy stulecia mało kto im się oparł.

TROPAMI TAJEMNIC Discovery CHANNEL CD ROM · VCD · DVD

Wikingowie
z bliska

FOTO CORBIS

Społeczeństwo bohaterów i handlarzy

Właściciele ziemscy, dzierżawcy, myśliwi, kupcy, rolnicy i rzemieślnicy stanowili najbardziej liczną i zróżnicowaną grupę ludzi wolnych. Jej trzon stanowiła klasa wolnych rolników, zwana *boendr*. Wolni objęci byli ochroną prawną, mogli uczestniczyć i zabierać głos na *thingach* (zgromadzeniach ludowych) oraz przysługiwało im prawo do noszenia broni. Poszczególnym szczeblom drabiny społecznej odpowiadał inny rodzaj kar i zadośćuczynienia za krzywdy. Najłatwiej można się było wzbogacić, zaciągając się na wyprawę łupieżczą, na służbie u wielmoży lub osiedlając się w kolonii handlowej. Pokaźną grupę stanowili nowobogaccy. Obnosili się oni ze swoim bogactwem, o czym świadczą liczne zapisy runów rodowych. Na ogół byli oni chrześcijanami. Istniały liczne rodzaje stowarzyszeń, na przykład kupieckie (*gildie*) i wojskowe (*hirdy*). Wikingów obowiązywał ścisły kodeks moralny, który nakazywał być lojalnym wobec rodziny, wspólnoty, pana i przyjaciół. Jednym z ważniejszych praw było prawo gościnności, które nakazywało gościć przybysza przez 3 dni nie pytając się go o nic. W tym czasie nie mógł mu spaść z głowy przysłowiowy włos. Nawet gdyby okazał się mordercą czy złodziejem, gospodarz musiał stanąć w jego obronie. O tym, jak ścisłych reguł należało przestrzegać mówią sagi i zapisy runiczne – jak zachowywać się w gościnie, jakim obdarować prezentem i kiedy opuścić gospodarza, aby „radości nie zmienić w nudę".

FOTO CORBIS

Wikingowie
z bliska

TROPAMI TAJEMNIC Discovery CHANNEL CD ROM • VCD • DVD

Narody z Północy

Ojczyzną wikingów była Skandynawia. Do połowy X wieku ich język, kultura i obyczaje były na tyle zbliżone, że kupiec z Danii mógł się porozumieć z handlarzem z Norwegii. Jednak Dania miała najwięcej kontaktów politycznych, kulturowych i handlowych z krajami Sasów, Fryzów i Słowian. Pomimo licznych, choć niewielkich, różnic związanych z odmiennym prawem, władza królewska miała taki sam charakter – często bywało, że wszystkie państwa miały wspólnego króla. Zbliżone były również zasadnicze cechy kulturowe, takie jak: pismo, poezja, sztuka zdobnicza i przedmioty codziennego użytku.

FOTO ARCHIWUM

FOTO CORBIS

Bogowie

Głową licznego panteonu bogów był Odyn – bóg mądrości, poezji i walki. To on prowadził wojów do zwycięstwa, decydował o klęskach i rządził Walhallą, krainą śmierci wojowników. Synem Odyna był Thor – pan piorunów, wiatru i deszczu. Thor był symbolem siły. Od imienia Thora pochodzi angielska nazwa czwartku – Thursday. W staroangielskim brzmiało to Thuresdaeg – *day of thunder* (dzień gromu).

Obrzędy pogrzebowe

Skandynawowie umieszczali groby bliskich obok domu, aby łatwo utrzymać kontakt z przodkami. Obrzędy pogrzebowe wiązały się często z pozycją społeczną. Wikingowie zabierali do grobu konie, psy bojowe i broń, a kobiety przedmioty codziennego użytku i biżuterię. Arystokraci byli chowani w statkach lub łodziach, czasem w towarzystwie ulubionego niewolnika.

FOTO CORBIS

TROPAMI TAJEMNIC Discovery CHANNEL

Wikingowie
w pigułce

FOTO: JUPITER IMAGES

FOTO: CORBIS

Uzbrojenie

Wolni mężczyźni mieli prawo, a nawet obowiązek posiadania broni. Ulubioną bronią wikingów były miecze. Oprócz nich, wojownicy posługiwali się toporami, włóczniami, oszczepami, łukami oraz kamieniami. Ich ciała chroniły duże tarcze, kolczugi i hełmy. Wygląd miecza, a raczej jego wykończenie, mówił wiele o pozycji wojownika. Kunsztowna rękojeść podkreślała status wojownika.

Walhalla

Hol zabitych – siedziba Odyna. Do tego świata zmarłych wojów wstęp mieli tylko wybrani. Poległych do Walhalli wiozły Walkirie, które przemierzały konno lub na wilkach pola bitew zapowiadając śmierć wojownikom i wybierając spośród nich bohaterów. W tej krainie śmierci każdego ranka Wikingowie wychodzili z dworu, aby walczyć między sobą tak długo, aż wszyscy padną zabici.

Wikingowie
w pigułce

TROPAMI TAJEMNIC Discovery CHANNEL

Statki

Wikingowie odziedziczyli po swoich przodkach umiejętność budowania długich łodzi, poruszanych jedynie siłą ludzkich mięśni. Około VII lub VIII wieku na ich statkach pojawiły się pierwsze maszty. Wikingowie stali się na trzy wieki najlepszymi szkutnikami Europy. Każdy statek skandynawski miał burty wykonane z listew, na zakładkę, które były łączone żelaznymi nitami i uszczelniane włosiem, smołą lub sierścią zwierzęcą. Każdy miał wiosła i żagiel. Często używano ich łącznie, co gwarantowało szybkość i zwrotność. Okręty wojenne i statki podróżnicze miały podobną budowę – były wąskie i długie. Czasami długość była sześciokrotnie większa od szerokości (langskipy). Po obu stronach łódki wiosłarozmieszczone były równo, na całej długości. Dziobnice niektórych statków zdobione były różnymi rzeźbami. Większe langskipy, z głową smoka, nazywane były drakkarami. Mniejsze zaś z głową węża – snekkerami. Smocze i wężowe głowy nakładano na dziobnice, aby odstraszyć duchy opiekujące się miastami i osadami, na które napadali wikingowie. Drakkary mieściły od 40 do 80 wioślarzy, snekkery zaś do 40. Langskipy były łodziami otwartymi i nie miały pokładu, pod który można było się schować na wypadek deszczu.

Największym zaszczytem dla wojownika było zginąć na polu walki i na zawsze dołączyć do niebiańskich zastępów boga Odyna.

TROPAMI TAJEMNIC Discovery CHANNEL CD ROM • VCD • DVD

Wikingowie od A do Z

a jak Asgard

Był skandynawskim Olimpem – siedzibą bogów – Asów, do której prowadził Tęczowy Most ze splecionych pasm ognia. Asgard górował nad pozostałymi światami – Midgardem (domem śmiertelników) i Niflheim (domem umarłych). Boski gród otaczał mur wzniesiony przez gigantów. Za strażnika Asgardu uważano Thora.

c jak chrześcijaństwo

Pierwsza przyjęła chrzest Dania w 965 roku. Jednak wielu wikingów zetknęło się z nową wiarą wcześniej, gdyż chrzest często był warunkiem zawarcia sojuszu politycznego lub korzystnego pokoju. W XII wieku Normanowie, potomkowie wikingów, wyruszyli z pierwszą wyprawą krzyżową przeciw niewiernym.

e jak Eddy

Pieśni Eddy to opowieści o bogach i dawnych bohaterach. Najważniejszymi utworami są: Edda Starsza i Edda Młodsza. Edda Starsza, znana z rękopisu *Codex Regius* (Księga Królewska), została przepisana w końcu XIII wieku. Eddę Młodszą, uważaną za podręcznik poezji skaldycznej, napisał Snorri Sturluson w pierwszej połowie XIII wieku.

PHOTO ARCHIVIUM

b jak Bizancjum

Bizancjum było po Anglii najlepszym źródłem dochodów dla wikingów. Nazywani przez mieszkańców Bizancjum Rusami, wikingowie albo najmowali się do gwardii cesarskiej albo trudnili się handlem, podstawą którego byli niewolnicy i broń.

d jak długość życia

Wikingowie nie należeli do długowiecznych narodów. Po zbadaniu 240 szkieletów dorosłych wikingów okazało się, że 140 z nich żyło ponad 35 lat, a 100 osób przeżyło 20-35 lat. Średni wiek życia Europejczyka wynosił dla mężczyzn 30-35 lat, a dla kobiet 20.

f jak futhark

Tym mianem określany jest młodszy alfabet runiczny. Runy rozwinęły się na bazie alfabetu nordyckiego, stosowanego przez plemiona germańskie. Pierwszy alfabet liczył 24 znaki. Młodszy futhark, (ok. VIII w.) ograniczył się do 16 znaków.

g jak Grenlandia

Jako pierwsi zawitali na Grenlandię Islandczycy, którymi dowodził wypędzony wcześniej z Islandii Eryk Rudy. On to przewrotnie nazwał nowo odkryte ziemie Grenlandią, czyli Zielonym Krajem, chcąc w ten sposób zachęcić do osiedlania się na tym terytorium. Osadnicy utrzymywali się z hodowli zwierząt oraz rybołóstwa.

h jak holmganga i honor

Dla wikinga honor i sława były najważniejsze. Jak mówią słowa jednej z pieśni – *przemijają dobra i złoto, dobre imię nie umiera nigdy*. Niektóre sprawy honorowe rozstrzygano podczas pojedynków, zwanych holmganga. Na bezludną wysepkę wysyłano dwóch wojowników, wracał tylko jeden.

Wikingowie od A do Z

TROPAMI TAJEMNIC Discovery CHANNEL CD ROM · VCD · DVD

i jak Irlandia

Okres podboju Irlandii rozpoczął się pod koniec VIII wieku, a zakończył wraz z zajęciem Dublina przez angielskich Normanów w 1170 roku. Wikingowie stworzyli podwaliny stolicy Irlandii oraz założyli wiele innych miast, przyczyniając się do rozwoju handlu.

k jak konung

Wikingowie nazywali swoich władców konungami. Siła i władza króla opierała się na sławie i majątku, a te można było zdobyć podczas łupieżczych wypraw. Królowie zwykle uczestniczyli w bitwie, wykazując się wielkim męstwem i odwagą. Wielu władców poległo w boju.

m jak monety

W świecie wikingów głównym środkiem płatniczym było srebro, przede wszystkim w postaci kruszcu lub biżuterii. Pierwszym krajem skandynawskim, który zaczął bić monety była Dania. Początkowo (ok. VIII wieku) produkowano monety tylko na potrzeby rynku lokalnego. Produkcja masowa ruszyła dopiero przed rokiem 1000 i objęła całą Skandynawię.

o jak Odyn

Był głową rodu Asów. Odyn był bogiem mądrości, poezji i walki, dlatego też czcili go królowie, wodzowie i wojownicy. W pewnym sensie uosabiał te wszystkie cechy, którymi mogli się *poszczycić* wikingowie. Był gwałtowny, dziki i nieobliczalny. To on wiódł wikingów do zwycięstwa lub na pewną śmierć. Ci z wojowników, którzy się zasłużyli, mieli szansę trafić do Walhalli – holu zabitych.

j jak jarl

Jarl początkowo oznaczał niezależnego rządcę, który podlegał tylko królowi lub człowieka wysoko postawionego w hierarchii kościelnej. Z czasem tytuł ten nadawano zarządcom okręgów i władcom mniejszych terytoriów. Jednym z najpotężniejszych rodów był ród jarlów z Lade, władający północną Norwegią.

l jak Loki

Loki był postacią bardzo zagadkową. Nie był bogiem, choć był spokrewniony z Odynem. Nazywano go *oszustem* lub *krętaczem*, był bowiem sprawcą wielu kłopotów. Podjudzał przeciw sobie bogów i olbrzymów. Loki był ojcem wilka Fenrira, węża z Midgardu oraz Hel, strażniczki świata podziemnego Niflheim.

n jak Normanowie

Nazwa, jaką nadano w Zachodniej Europie Skandynawom (wikingom), podejmującym od VIII wieku do drugiej połowy XI wyprawy o charakterze handlowym, rabunkowym, kolonizacyjnym i zdobywczym. Terminu Normanowie (*Ludzie Północy*) używano przede wszystkim na terenie zachodniej Europy i Anglii. Arabowie nazywali ich Waregami lub Rusami.

FOTO: CORBIS

TROPAMI TAJEMNIC Discovery CHANNEL CD ROM · VCD · DVD

Wikingowie od A do Z

p jak pasowanie na rycerza

Pasowanie na rycerza wieńczyło długi okres nauki, jaki rozpoczynał się dla chłopców w dwunastym roku życia. Giermek po dojściu do pełni sił męskich oraz po spełnieniu warunków, jakie stawiano rycerzowi, otrzymywał pas rycerski. Pasujący uderzał płazem miecza ramię przyszłego rycerza.

s jak system feudalny

To system lenny, jaki wykształcił się w okresie Średniowiecza. W systemie feudalnym stosunki między możnowładcą, a podopiecznymi (wasalami) układały się na podstawie dobrowolnej umowy, w której senior zapewniał wasalom opiekę prawną i lenno (ziemię) w zamian za pełnienie służby wojskowej.

r jak Robert Rollon (ok. 860-927)

Wódz Normanów, który dokonał licznych pirackich najazdów na wybrzeża Anglii oraz Fryzji. W zamian za przyjęcie chrztu otrzymał w 911 roku, od króla zachodnich Franków – Karola III Prostaka, lenno w postaci ziem leżących pomiędzy Epte a morzem, czyli przyszłą Normandię.

t jak tkanina z Bayeux

To niecodzienny dokument historyczny wyhaftowany na płóciennym pasie o wymiarach 70 na 0,5 metra. W 58 scenach została zawarta historia podboju Anglii przez Normanów. Po zwycięskiej bitwie, jaka rozegrała się 14 października 1066 roku, pod Hastings, wódz Normanów Wilhelm otrzymał przydomek Zdobywcy.

u jak Uppsala

W Uppsali na terenie Szwecji znajdowała się jedyna świątynia wikińska, o jakiej wspomina niemiecki kronikarz Adam z Bremy. Z zewnątrz była pozłacana, a we wnętrzu ustawione były posągi Odyna, Thora i Freya. Co 9 lat składano ofiary z 9 mężczyzn i 9 osobników męskich każdego żyjącego gatunku zwierząt.

w jak Waregowie

Nazwa nadana przez Słowian ludom skandynawskim, które w okresie od IX do połowy XI wieku organizowały wyprawy handlowe, rabunkowe i wojenne do wschodniej Europy oraz Bizancjum, korzystając z sieci wodnej rzek i mórz.

z jak zamki

Normandia połowy XI wieku była usiana zamkami diuka i jego wasali. Zamki były nie tylko warownymi rezydencjami lub mieszkalnymi fortecami, ale spełniały też ważną rolę ofensywną i obronną. Rejon oddziaływania zamku wyznaczała liczba stacjonujących w nim rycerzy oraz zasięg wypadów (20 mil w jeden dzień).

© 2003 Discovery Communications, Inc. All rights reserved.

Prenumeratę i numery archiwalne można zamówić telefonicznie +22/810 65 79, 870 75 12, lub pocztą
Media Service Zawada Sp. z o.o., al. Stanów Zjednoczonych 51, 04-028 Warszawa